

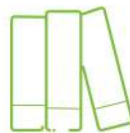
بسم الله الرحمن الرحيم

روانشناسی رشد ۱

نظریه‌های رشد

از سری کتاب‌های جامع روان‌آموز (درسنامه + تست) شامل تست‌های کنکور سال‌های اخیر

منطبق بر محتوای کلاس‌های جامع روان‌آموز

۹۰ درصد تطابق با کنکور سال گذشته

بروزرسانی دائمی در طول سال تحصیلی ۱۴۰۲

سخن روان‌آموز

علم هم برای خودش سلسله مراتبی دارد، مثلاً اولین سطح علم، چارچوب‌های ثابت‌اند، مثل پل‌ها و ساختمان‌ها که مطالعه آن کار مهندسان عمران است. در سطح دوم به ساعت‌واره‌ها می‌رسیم، مثل ساعت و موتور خودرو، این‌ها بر خلاف سطح قبل حرکت هم می‌کنند، مهندسی مکانیک این موارد را بررسی می‌کند. در سطح سوم، دستگاه‌های برنامه‌پذیرند، مثل ترموستات که علاوه بر آن که حرکت می‌کند، می‌شود به آن برنامه داد، برنامه‌نویسی کامپیوتر و علم مهندسی کنترل در این سطح است. سطح بعدی سلول است، تک یاخته زنده‌ای که مستقلاً می‌تواند، تولید مثل کند و با محیط ارتباط برقرار کند، دنیای خیلی پیچیده‌تر از دنیای مهندسی! رشته‌های زیست‌شناسی و ژنتیک در این سطح از علم فعالیت می‌کنند. سطح بعدی گیاه و اندام‌هاست، مجموعه‌ای از سلول‌ها که با هم تقسیم وظیفه می‌کنند و هرکدام کاری را به عهده می‌گیرند، رشته‌های پزشکی و گیاه‌شناسی در این سطح فعالیت می‌کنند. سطح بعدی حیوانات هستند، از اینجا آگاهی آغاز می‌شود، جاندارانی که آموزش پذیرند و از تجربه‌های قبلی درس می‌گیرند، کسانی که حیوانات را آموزش می‌دهند و روانشناسان رفتارگرا در این سطح فعالیت می‌کنند. سطح بعدی فهم و تحلیل هیجانات و رفتار انسان خودآگاه است که به لحاظ پیچیدگی فراتر از تمام علوم پزشکی و مهندسی، در بالاترین سطوح علم قرار می‌گیرد. جایی که شما با شگفتی‌های ذهن انسان روبه‌رو می‌شوید و مسایلی را حل می‌کنید که علوم پزشکی و مهندسی، نه تنها، راه‌حلی نمی‌توانند ارائه دهند، بلکه حتی ابزاری برای پیدا کردن مساله ندارند. اینجا آغاز دنیای روان‌شناسی است. خوشحالیم که در رویای بزرگ اکتشاف این سرزمین شگفت‌انگیز، قدم به قدم همراه شما هستیم!

مقدمه مولف

تصور کنید فرزندی دارید! معنای رفتارهای او چیست؟ نحوه برخورد با او چگونه باید باشد؟ بسیاری از روانشناسان برجسته حیطه رشد تلاش کرده‌اند که به این سوال پاسخ دهند. حاصل این تلاش، نظریه‌های رشد است که هر کدام از چشم‌اندازی متفاوت به این مسئله نگاه کرده‌اند. پس آآن‌که در این کتاب نظریات مختلف را خواندید، شما هم می‌توانید، نظریه خودتان را بپروانید تا هم در زندگی شخصی و هم در کار با کودکان و والدین چراغ راهتان باشد. علاوه بر این، از آن‌جا که روانشناسی رشد از دروس مهم و تخصصی کنکور ارشد و دکترای روانشناسی است، دانش گسترده و عمیقی که از مطالعه آن به دست خواهید آورد، نقطه قوت شما در این آزمون‌ها خواهد بود. برای رسیدن به این دانش در بازه زمانی محدود آمادگی برای کنکور، نیازی به مطالعه تعداد زیادی منبع ندارید بلکه این کتاب راه میان‌بری است که به همان مقصد می‌رسد! در جلد اول کتاب روانشناسی رشد روان‌آموز به شکل کامل و خلاصه با مطالب کتاب‌های نظریه‌های رشد کرین و روانشناسی ژنتیک دکتر منصور و دادستان (دوجلد) آشنا خواهید شد. در پایان هر فصل، سوالات طبقه‌بندی شده ارشد و دکترای سراسری و آزاد همراه با پاسخ تشریحی در اختیار شماست تا پس از مطالعه هر فصل خودتان را محک بزنید. همچنین، در صورتی که نیاز به فهم بیشتر مطالب دارید، می‌توانید در کنار کتاب، از کلاس مجازی روانشناسی رشد استفاده کنید تا در مطالعه کتاب تنها نباشید. در نهایت برای مرور روزانه مطالب این درس می‌توانید از فلش‌کارت‌های روانشناسی رشد در اپلیکیشن نارنگی نیز استفاده کنید. خلاصه، ما همه‌جوره کنارتان هستیم! امیدواریم این کتاب هم در فهم مطالب روانشناسی رشد و هم در کسب رتبه برتر در کنکور شما را یاری کند. مثل همیشه، مشتاقانه پذیرای نظرات ارزشمند شما برای بهبود این کتاب هستیم، برای ثبت نظرها و ایده‌های خود می‌توانید از QRcode داخل کتاب استفاده کنید.

زینب خجوی، تاپستان ۱۴۰۲

روایت از زندگی کن!

ستاره های روان آموز

سال	رتبه کشوری در آگرایش	نام و نام خانوادگی
۱۴۰۱	+ ۳۹ بالینی - ۱۷ روانسنجی - ۲۳ کودکان - ۳۶ تربیتی	نیما خوش فطرت
۱۳۹۹	+ ۱۷ بالینی	طاها سلاجقه
۱۴۰۱	+ ۶۹ عمومی - ۱۸ بالینی	مختاب شرفیه
۱۴۰۰	+ ۱۹ بالینی	فاطمه عموزاده
۱۳۹۹	* ۲۱ بالینی - ۲۹ سلامت - ۱۹ بالینی کودک	آرزو نجیب مقدم
۱۴۰۱	+ ۲۰ روانسنجی	علیرضا باغبان
۱۴۰۰	+ ۲۰ بالینی	مهسا کشاورز
۱۴۰۰	+ ۲۷ بالینی - ۲۶ کودکان - ۳۰ روانسنجی	علی جولانی
۱۴۰۱	+ ۲۷ تربیتی	نیلو صدوری
۱۴۰۱	* ۲۷ بالینی - ۲۸ بالینی کودک - ۲۸ سلامت - ۳۱ بهداشت روان	ویدا کوه پیما
۱۴۰۱	+ ۲۸ عمومی - ۲۸ بالینی - ۴۸ روانسنجی - ۳۶ کودکان	ریحانه گل کوند
۱۴۰۰	+ ۲۸ عمومی	عالیه مرادی
۱۴۰۱	+ ۳۱ بالینی	فاطمه جرجانی
۱۴۰۱	+ ۳۱ عمومی - ۶۷ بالینی	شیوا عباس زاده
۱۳۹۹	+ ۳۱ بالینی	ملیکا بصرانی
۱۴۰۰	* ۳۲ بهداشت روان - ۳۶ سلامت - ۵۰ بالینی	مهدی میدپوریان
۱۴۰۱	+ ۴۲ روانسنجی - ۳۵ کودکان	پریسا کیاد
۱۴۰۱	+ ۳۷ عمومی	علی قائم مقامی
۱۴۰۰	+ ۳۷ بالینی	سپیده کاروان
۱۴۰۰	+ ۳۸ عمومی - ۶۰ بالینی	حسین اعلا
۱۴۰۱	+ ۳۹ عمومی - ۶۳ روانسنجی - ۵۰ کودکان	یاسمن کریمی
۱۴۰۱	+ ۳۹ روانسنجی	زهرا نصیبی
۱۴۰۱	+ ۶۷ عمومی - ۳۹ کودکان	فاطمه بزرگ
۱۴۰۱	+ ۶۰ بالینی	فرزانه عبدی
۱۴۰۱	+ ۶۲ عمومی - ۴۱ بالینی	فاطمه کرمانی
۱۴۰۰	+ ۶۸ عمومی - ۶۲ بالینی - ۵۰ کودکان	فاطمه خسروانجام
۱۴۰۱	+ ۶۳ عمومی	علی خدایانه
۱۳۹۹	+ ۶۶ بالینی	نرگس فراهی
۱۴۰۰	+ ۶۵ عمومی	فاطمه ایمانی
۱۴۰۱	+ ۶۶ بالینی	محمد مهدی انبزواده
۱۴۰۰	+ ۶۷ بالینی	مریم میراشه
۱۴۰۱	+ ۶۸ تربیتی	زهرا نیاپیش راد
۱۴۰۰	+ ۶۸ بالینی	کوثر یوسفی

سال	رتبه کشوری در آگرایش	نام و نام خانوادگی
۱۴۰۱	+ ۲ عمومی - ۱ بالینی - ۸ روانسنجی - ۵ کودکان - ۲۳ تربیتی	زهرا قاسمی
۱۳۹۹	+ ۱ تربیتی - ۶۷ کودکان	نیما فریدنی
۱۳۹۸	+ ۱ بالینی	فائزه قدیمی
۱۴۰۱	+ ۶ عمومی - ۲ بالینی - ۲۲ روانسنجی - ۱۵ کودکان	مهران یوسفی
۱۳۹۹	+ ۲ عمومی - ۹ بالینی	مهسا محمدی
۱۳۹۹	* ۲ بالینی - ۵۵ بهداشت روان - ۳ سلامت - ۲ بالینی کودک	سارا بابایی
۱۴۰۰	+ ۳ روانسنجی	نجمه نوروزی
۱۳۹۸	+ ۱۰ عمومی - ۳ بالینی - ۳۹ کودکان	فریبا میرزایی
۱۴۰۱	+ ۸ عمومی - ۶ بالینی - ۱۲ روانسنجی - ۲۳ کودکان - ۳۰ تربیتی	مجتبی حدائق
۱۴۰۰	+ ۸ عمومی - ۱۲ بالینی - ۱۲ روانسنجی - ۶ کودکان	سارا صابری
۱۳۹۹	+ ۶ کودکان - ۱۱ روانسنجی	فاطمه مجیدی
۱۳۹۹	+ ۶ عمومی - ۶ بالینی - ۱۰ روانسنجی - ۱۳ کودکان	امیرحسین رفیعیان
۱۴۰۱	+ ۳۲ عمومی - ۵ بالینی - ۳۸ روانسنجی	فرزانه قیومی
۱۴۰۱	+ ۵ عمومی - ۱۲ بالینی - ۳۶ روانسنجی - ۳۱ کودکان	علی سلیمی
۱۴۰۰	+ ۲۰ عمومی - ۵ بالینی	محمد علی خائری
۱۴۰۰	+ ۵ عمومی - ۱۶ بالینی - ۹ روانسنجی - ۱۱ کودکان - ۲۵ تربیتی	علیرضا محمودی
۱۳۹۹	+ ۵ کودکان - ۳۲ عمومی - ۳۵ بالینی	زهرا آقاجانی
۱۴۰۱	* ۶ بهداشت روان - ۱۰ سلامت - ۱۶ بالینی - ۱۶ بالینی کودک	زهرا قاسمی
۱۴۰۰	+ ۶ عمومی - ۷ بالینی - ۸ روانسنجی - ۱۰ کودکان - ۲۷ تربیتی	انوشا ناصر طاهر
۱۴۰۱	+ ۷ تربیتی	مرضیه زمانی
۱۴۰۱	* ۷ بهداشت روان - ۲۳ سلامت	امیرمهدی امرانی
۱۴۰۱	* ۷ بهداشت روان - ۱۸ سلامت - ۳۶ بالینی - ۳۶ بالینی کودک	علیرضا باغبان
۱۴۰۰	+ ۷ عمومی - ۶ بالینی - ۱۵ کودکان - ۲۳ روانسنجی	سارا جلوانی
۱۳۹۹	* ۱۰ بالینی - ۸ بهداشت روان - ۷ سلامت - ۱۰ بالینی کودک	ساینا فتح الله زاده
۱۴۰۱	* ۸ بالینی - ۹ سلامت - ۸ بالینی کودک	ندا قلی پور
۱۴۰۱	+ ۶ عمومی - ۹ بالینی - ۵۶ روانسنجی - ۳۸ کودکان	زهرا احمدی
۱۴۰۰	+ ۹ عمومی - ۳۶ بالینی - ۲۹ روانسنجی - ۳۰ کودکان	سعید پایدرفرد
۱۳۹۸	+ ۱۱ بالینی	مهسا هونجانی
۱۴۰۱	+ ۱۲ عمومی - ۲۶ بالینی - ۱۶ روانسنجی - ۲۷ کودکان - ۳۶ تربیتی	پریا الفتی
۱۳۹۹	+ ۱۲ بالینی - ۳۹ عمومی	سپیده سمائی
۱۴۰۰	+ ۱۳ عمومی - ۲۶ بالینی - ۲۱ روانسنجی - ۳۹ کودکان	سینا صبور
۱۳۹۸	+ ۱۳ بالینی	زینب قاسمی
۱۳۹۹	+ ۲۲ عمومی - ۱۶ بالینی - ۳۱ روانسنجی - ۶۲ کودکان	سارا الله وردی

+ داوطلب وزارت علوم
* داوطلب وزارت بهداشت

برای اطلاع از جدیدترین ستاره های سال ۱۴۰۲ روان آموز، QR code را اسکن کن.
راستی تا به حال از خودت پرسیده ای چرا تو یکی از هزار هزار ستاره ما نباشی!؟

نظرات رتبه برترها

زهرا قاسمی - رتبه ۱ کنکور ۱۴۰۱

اصلا باور نمی‌کردم همونطور که در آزمون جامع روان آموز رتبه تک رقمی شدم در کنکور واقعی هم همینطور بشه. من از کتاب‌ها، کلاس‌ها و اپلیکیشن نارنگی خیلی استفاده کردم و به نظرم واقعا اثرگذار بود.

مجتبی حدائق - رتبه ۴ کنکور ۱۴۰۱

کلاس‌های رشد و بالینی خانم دکتر خجوی خیلی جامع مباحث رو پوشش می‌دادن و من دو هفته آخر برای دوره و مرور بهشون تکیه کردم و برای شخص من خیلی مفید و کاربردی بودن.

زهرا احمدی - رتبه ۹ کنکور ۱۴۰۱

من از کتاب‌ها و کلاس‌های روان آموز استفاده کردم. قطعاً نقش پررنگی در این مسیر داشت و اگر این کتاب‌ها به این خوبی تالیف نمی‌شدند، جمع‌آوری این نکات از کتب مختلف قطعاً کار طاقت فرسا و غیرممکنی بود. آزمون جامع مرحله یک رو هم شرکت کردم و در اون آزمون به نظرم سوال‌های خیلی خوبی طرح شده بود.

سارا صابری - رتبه ۴ کنکور ۱۴۰۰

از همه محصولات روان آموز از جمله کلاس رشد و بالینی و کتابها استفاده کردم. واقعا ممنونم که تو سال کنکور نه مثل موسسه‌های کنکوری، بلکه مثل یه دوست واقعی کنارمون بودن.

محمدعلی حائری - رتبه ۵ کنکور ۱۴۰۰

لازم می‌دونم که یک تشکر ویژه از مجموعه روان آموز داشته باشم که واقعا در موفقیت من موثر بود و به کنکوری‌های آینده هم کتابا و جزوات و مخصوصا اپ نارنگی روان آموز رو پیشنهاد می‌کنم.

سارا جلوداری - رتبه ۷ کنکور ۱۴۰۰

من خیلی خوشحالم که تو مسیر کنکور روان آموز رو کنارم داشتم؛ چون تیم کاملیه، چه از نظر منابع درسی و کلاس‌های آنلاین و چه از نظر طرح‌های مشاوره، انتخاب مناسبیه.

زهرا آقاجانی - رتبه ۵ کنکور ۱۳۹۹

من از کتاب‌های روان آموز استفاده کردم و واقعا به دور از اغراق می‌گم خیلی فوق‌العاده بود. بین تمامی جزوات و کتاب‌های کمک آموزشی روان آموز بهترین، کتاب‌هایی کامل، بدون اضافه‌گویی و واقعا مختصر و مفیده. محتوای غنی کتاب‌های روان آموز علاوه بر اینکه در طول سال مناسب‌ترین منابع جمع‌بندی هم هستن، اگر دوباره به عقب برگردم حتماً از خدمات مشاوره روان آموز هم کمک می‌گیرم.

فریبا میری - رتبه ۳ کنکور ۱۳۹۸

من ابتدا قصد داشتم منابع اصلی رو بخونم ولی به علت کمبود وقت از کتاب‌های روان آموز استفاده کردم که خیلی برام مفید بود و خودم فکر نمی‌کردم تکیه کردن به خلاصه‌ها بتونه همچین نتیجه‌ای برام داشته باشه.

سینا محمدباقری - رتبه ۳ کنکور ۱۴۰۰

با توجه به پراکندگی منابع، حجم گسترده و محدودیت زمانی که داشتم، دنبال یک منبع جامع و در عین حال اقتصادی می‌گشتم و در نهایت کتاب روان آموز رو انتخاب کردم و کاملاً راضی بودم.

مرضیه زمانی - رتبه ۷ کنکور ۱۴۰۱

یک بار در آزمون آزمایشی شرکت کردم که در ترتیب پاسخگویی به دروس خیلی کمکم کرد. رتبه‌ام چهار شد، اپ نارنگی رو داشتم، ولی خب دیر باهاش آشنا شدم، از کارگاه رشد خانم خجوی هم استفاده کردم. همچنین ممنونم از شون که یه سری خدمات آموزشی درسایت روان آموز رو رایگان در اختیار داوطلبین قرار می‌دن.

محمد احمدوند - رتبه ۱۲ کنکور ۱۴۰۱

خوشبختانه پوشش جامع کتاب‌های روان آموز باعث شد که بی‌نیاز از مطالعه منابع اولیه باشم؛ این مسئله به ویژه درباره کتاب آسیب‌شناسی روانی صدق می‌کرد.

فاطمه ایمانی - رتبه ۴۵ کنکور ۱۴۰۰

کلاس‌های بالینی و رشد خانم خجوی عبور از چالش رو برام ممکن کرد. بازخورد خوبی هم از یادگیریم می‌گرفتم. رشد سه برابر درصدهامو نشون میداد. تمام مطالب سخت و مبهمی که برام وجود داشت با توضیحات عمیق خانم دکتر به نقطه قوت تبدیل شدن. موسسه روان آموز با تمام کتاب‌ها و کلاس‌ها و اپلیکیشن یه مرجع بی‌کم و کاست برای کنکور روانشناسیه.

انوشا ناصرطلهری - رتبه ۶ کنکور ۱۴۰۰

مطالعه برای ارشد روانشناسی رو از سایت روان آموز شروع کردم. فرانس‌های معرفی شده رو پیدا کردم و خوندم. از کتاب‌های روان آموز استفاده کردم و راضی بودم چون پوشش دهی خوبی از نکات اصلی داره.

نیما فریدنی - رتبه ۱ کنکور ۱۳۹۹

من به شخصه چون یک هفته مانده به کنکور مطالعه و مرور منابع را تمام کرده بودم، از طرفی هم دیدی نسبت به شکل کنکور نداشتم و تا حدی هم استرس داشتم، تصمیم گرفتم آزمون جامع آخر را شرکت کنم که بسیار در جمع‌بندی، مطالعه‌ی نکات مهم و جامانده و البته سنجش از خودم، به من کمک کرد.

فائزه قدیمی - رتبه ۱ کنکور ۱۳۹۸

من از کتاب‌ها و برنامه نارنگی استفاده کردم. روان آموز موسسه واقعا خوبیه و کیفیت کتاب‌ها خوب است.

مهسا هونجانی - رتبه ۱۱ کنکور ۱۳۹۸

من خیلی از کتاب‌های روان آموز و مطالب سایتشون استفاده کردم و بی‌تعارف به نظرم روان آموز یکی از منطقی‌ترین و صحیح‌ترین کتاب‌های روانشناسی رو داره.

درصد تطابق

می‌دانید که با مطالعه دقیق و کامل کتاب‌های جامع روان‌آموز، می‌توانید در هر درس، درصد بالایی در آزمون کسب کنید. برای تایید این سخن، روان‌آموز هر سال با ارائه فایل مستندات دقیق، میزان پوشش دهی کتاب‌ها را محاسبه و منتشر می‌کند. درصد تطابق کتب روان‌آموز با کنکور کارشناسی ارشد روانشناسی سال ۱۴۰۲ نیز به شرح زیر است:

برای مشاهده فایل تحلیل درس به درس کنکور ۱۴۰۲ همراه با فایل مستندات، QR code زیر را اسکن کن!

به نظر شما هواپیما در چند درصد زمان پرواز در مسیر از پیش تعیین شده حرکت می‌کند؟ صفر درصد! سیستم خلبان خودکار در هر ثانیه هزاران بار اختلاف موقعیت فعلی هواپیما را با موقعیتی که باید در آن باشد، محاسبه کرده و دستورهای اصلاحی مورد نیاز را صادر می‌کند. رولف دوبلی در کتاب هنر خوب زندگی کردن می‌گوید: اصلاح، یک جزء همیشگی در مسیر زندگی است و رمز بقا و ماندگاری محسوب می‌شود.

ما هم در روان‌آموز هر چند تمام تلاشمان را برای ارائه بی‌عیب و نقص کتاب‌ها و سایر محصولات انجام می‌دهیم اما معتقدیم، اصلاحات و اضافات را نباید دست کم گرفت. هر چند که هر ساله پس از برگزار شدن کنکور اقدام به جمع‌آوری اطلاعات جدید و به‌روز در تمامی درس‌ها مطابق با آخرین تغییرات کتاب‌های مرجع و منبع اصلی و شیوه طراحی تست طراحان کنکور می‌کنیم (کاری که کمتر موسسه‌ای می‌کند)، اما باز هم پس از انتشار کتاب‌ها، این روند را متوقف نمی‌کنیم. مولفین و همکاران تیم روان‌آموز همه روزه در حال مطالعه و تفحص در باب مباحث علمی و مشاوره‌ای کنکور هستند تا چنانچه محتوا و مطالب جدیدی به دستمان رسید، آن‌ها را با شما نیز به اشتراک بگذاریم. هر چند این کار بسیار سخت و زمان‌بر است، اما از آن‌جا که ما خود را در قبال داوطلبین و مخاطبینمان متعهد و مسئول می‌دانیم، این پروسه پیچیده برایمان شیرین و اثربخش است. این QR code ها در واقع نقش تکمیل‌کننده برای هر کتاب ایفا می‌کنند. ما در طول یک سال تحصیلی از طریق این لینک‌ها با تمام افرادی که کتاب‌ها را تهیه کرده‌اند در ارتباط خواهیم بود و در صورت لزوم محتواهای مکمل از جمله مقالات، مطالب علمی جدید و تست‌های مرتبط را جهت استفاده شما در لینک‌های مربوطه بارگذاری خواهیم کرد. لازم به ذکر است استفاده از محتوای مکمل، فقط در همان سال و ویژه داوطلبانیست که کتب چاپ جدید را تهیه کرده‌اند.

اطلاع‌رسانی‌ها در مورد انتشار محتوای جدید نیز از طریق کانال‌های روان‌آموز در شبکه‌های اجتماعی انجام می‌شود.

فصل ۱/ موضوعات اساسی روانشناسی رشد	۹
فصل ۲/ تاریخچه و بررسی رشد	۲۰
فصل ۳/ نخستین نظریه‌ها: پیش‌ساخت‌گرایی، لاک و روسو	۳۰
فصل ۴/ نظریه‌های کردارشناسانه	۳۶
فصل ۵/ فلسفه تربیتی مونته‌سوری	۵۰
فصل ۶/ نظریه ریشی گزل	۵۶
فصل ۷/ نظریه والن	۶۳
فصل ۸/ نظریه ارگانیسمی-تطبیقی ورنر	۶۹
فصل ۹/ نظریه شناختی-رشدی پیاژه	۷۸
فصل ۱۰/ مراحل رشد اخلاقی کلبیگ	۱۱۵
فصل ۱۱/ نظریه‌های یادگیری	۱۲۵
فصل ۱۲/ نظریه یادگیری اجتماعی بندورا	۱۳۳
فصل ۱۳/ نظریه تاریخی-اجتماعی ویگوتسکی	۱۴۰
فصل ۱۴/ نظریه لئونتیف: بازتاب‌شناسی تحولی	۱۵۰
فصل ۱۵/ نظریه رشد زبان چامسکی	۱۵۵
فصل ۱۶/ نظریه روان‌تحلیل‌گری فروید	۱۶۱
فصل ۱۷/ نظریه آنا فروید	۱۷۴
فصل ۱۸/ نظریه کلاین: زندگی هیجانی کودک شیرخوار	۱۸۱
فصل ۱۹/ نظریه اشیپیتز: تحول رابطه موضوعی	۱۸۵
فصل ۲۰/ نظریه هارتمن: روانشناسی من و تحلیل‌گری ژنتیک	۱۸۸
فصل ۲۱/ نظریه روانی-اجتماعی اریکسون	۱۹۱
فصل ۲۲/ نظریه تفرّد-جدایی ماهر	۲۰۷
فصل ۲۳/ مطالعه بتلهایم درباره درخودماندگی	۲۱۴
فصل ۲۴/ شاختل و تجربه‌های دوران کودکی	۲۱۷
فصل ۲۵/ نظریه یونگ	۲۲۰
فصل ۲۶/ روانشناسی انسان‌گرا	۲۲۵
فصل ۲۷/ سایر نظریه‌های رشد: بوهلر، سیرز، برنر، برونر	۲۲۹
فصل ۲۸/ بازی و تقلید	۲۳۶

فهرست مطالب

خوشحالیم که روان‌آموز را انتخاب کرده‌ای و در مسیر تبدیل شدن به یک روانشناس خبره، این فرصت را داریم که کنارت باشیم. تمام تلاش ما این است که همراه بهتری باشیم.

به پایان آمد این دفتر، حکایت ما و شما همچنان باقیست. حالا که به انتهای این فهرست رسیده‌ای برای بهبود این همراهی، به همکاری‌ات نیاز داریم. حتی یک ایده که به نظر خودت شاید خیلی کوچک بیاید، ممکن است برای ما حسابی راهگشا باشد. در این لینک یک فرم نظرسنجی هم داریم که به پاس زمانی که برای پاسخگویی اختصاص می‌دهی، جوایز ارزنده‌ای در نظر گرفته‌ایم که پس از برگزاری کنکور به قید قرعه تقدیم خواهد شد.

برای ثبت ایده یا شرکت در نظرسنجی QR code را اسکن کن!

I AM GOING TO BE A PSYCHOLOGIST

داستان یک سفر...

امید داریم لذت گشت و گذار در دنیای این کتاب به جانتان بنشیند. خوشحال می شویم اگر قبل از شروع این کتاب، اهداف و رویاهای خود را در این زمینه بنویسید و عکس این صفحه را برای ما ارسال کنید. این صفحه در مواقع سخت و بحرانی مطالعه برای کنکور، همیشه کنار توست.

فصل ۱

موضوعات اساسی روانشناسی رشد

مطالعه رشد

رشد انسان، حوزه‌ای مطالعاتی است که به آگاهی یافتن از ثبات و تغییر در طول عمر اختصاص یافته است. همه پژوهشگران رشد، یک هدف مشترک دارند: مشخص کردن عواملی که بر ثبات و تغییرات در افراد از لقاح تا مرگ تاثیر می‌گذارند.

اولین تلاش‌ها در زمینه مطالعه علمی رشد، زندگی‌نامه‌های اطفال بوده است که در آن‌ها فرایند رشد و تحول کودک در دوران طفولیت ثبت می‌شد. این قبیل مشاهدات، ماهیتی گمانه‌پردازانه داشتند. چارلز داروین برای نخستین بار به ماهیت تحولی رفتار اطفال اشاره کرد. یادداشت‌های او (درباره رشد پسرش) به زندگی‌نامه‌های اطفال، ماهیت علمی بخشید.

اهداف مطالعه رشد انسان توصیف، تبیین، پیش‌بینی و اصلاح رفتار است.

متخصصان رشد به مطالعه‌ی دو نوع تغییر رشدی می‌پردازند: تغییرات کیفی و کمی. تغییرات کمی، تغییر در تعداد و مقدار است (مانند وزن و قد، خزانه لغات، رفتار پرخاشگرانه، تعداد مکالمات). تغییرات کیفی شامل تغییر در نوع، ساختار یا سازمان است (مثل تغییر ارتباط غیرکلامی به کلامی).

متخصصان رشد به مطالعه ثبات یا پایداری زیربنای شخصیت و رفتار هم علاقه دارند. به نظر می‌رسد ابعاد گسترده شخصیتی پیش از جوانی یا در خلال آن ثبات می‌یابند.

تغییر و ثبات در حیطه‌ها یا ابعاد گوناگون خویشتن دیده می‌شود که شامل سه حوزه رشد جسمانی، رشد شناختی و رشد روانی-اجتماعی است که هر یک بر دیگری اثرگذار است.

دیدگاه‌های نظری

نظریه، مجموعه‌ای از مفاهیم و اظهارات منسجم و منظم است که با هم ارتباطی منطقی دارند و هدفشان توصیف، تبیین و پیش‌بینی رفتار است. نظریه‌ها ماهیتی پویا دارند یعنی برای این‌که یافته‌های جدید را در خود جای دهند، تغییر می‌کنند.

نظریه‌ها به دو دلیل ابزار مهمی هستند: ۱. چهارچوب منظمی برای مشاهدات ما تعیین می‌کنند، آنچه را می‌بینیم هدایت کرده و به آن معنی می‌دهند؛ ۲. نظریه‌هایی که توسط پژوهش تایید شده‌اند، مبنای دقیقی برای اقدام عملی در اختیار می‌گذارند.

چهار دسته نظریه رشد از لحاظ ترتیب تاریخی و سردمداران عبارت‌اند از: ۱. نظریه‌های روان‌پویشی (فروید)، ۲. نظریه‌های رفتاری (نگر واتسون)، ۳. نظریه‌های نمویافتگی (گزل)، ۴. نظریه‌های سازشی (پیاژه)

در شرایط کنونی می‌توان چند نظریه را از هم متمایز کرد:

۱. نظریه‌های مبتنی بر نمویافتگی مبتنی بر اهرم درونی.

۲. نظریه‌های رفتارنگری که تحول را به عنوان امر طبیعی ناشی از میزان یادگیری بر اثر تجربه محیطی می‌دانند و مراحل مشخص نمی‌کنند.

۳. نظریه اخبار یا پردازش اطلاعات که مبتنی بر پردازش داده‌ها یا تعیین آن‌ها از طرف آزمودنی است.

۴. نظریه‌های روان‌پویشی که بر اساس آن‌ها انسان در منظومه‌ای از تعارض‌ها به شخصیت خود شکل می‌دهد و مراحل تحول را طی می‌کند.

۵. نظریه‌های بافتاری، فرهنگی-اجتماعی و بوم‌شناختی که بر اساس آن‌ها فرد در استقرار نوع محیط و تغییرات آن نقش اساسی دارد.

۶. نظریه رفتارشناسی طبیعی که در آن تعامل کودک با محیط مبتنی بر تجهیزات زیست‌شناختی است.

۷. نظریه بناسدنی‌نگری یا درون‌سازی بر اساس پیچیدگی فزاینده شناخت و ظرفیت‌های عملیاتی که در آن انسان در تعامل با محیط

ساخت‌های تحول را بنا می‌کند.

در زیر به تعریف مفهوم تحول در هر نظریه اشاره شده است:

نمویافتگی: تحقق تدریجی ظرفیت‌های بالقوه ارثی

رفتاری‌نگری: اکتساب فزاینده مجموعه‌ای از پاسخ‌ها

پردازش‌خبر: اکتساب ساخت‌ها و راهبردهای ذهنی موثرتر

روان‌پویشی: شکل‌گیری شخصیت در میدانی از تعارض‌ها

بافتاری: تحکیم الگوهای ناشی از تعامل فرد و فرهنگ

رفتارشناسی طبیعی: رفتار سازشی زیست‌شناختی بافتاری

بناشدنی‌نگری پیماژه: رفتار سازشی شناختی بناشدنی/ مراتب پی‌درپی تعادل

دسته‌بندی فوق از دیدگاه‌های نظری بر اساس کتاب روانشناسی ژنتیک نوشته شده است که در ادامه فصل نیز بر همین اساس صحبت شده است. اینجا به یک دسته‌بندی به نقل از کتاب روانشناسی رشد پاپالیا هم اشاره می‌کنیم:

روانکاوی: متمرکز بر سائق‌ها و هیجانات ناهشیار

یادگیری: مطالعه رفتارهای قابل مشاهده و عینی

شناختی: تحلیل فرایند تفکر

تکاملی/اجتماعی-زیستی: بررسی زیرساخت‌های تکاملی و زیست‌شناختی رفتار

بافتی: تاکید بر بافت تاریخی، اجتماعی و فرهنگی

موضوعات اساسی رشد

با این‌که نظریه‌های رشد متعددی وجود دارند اما می‌توانیم آن‌ها را سازمان‌دهی کنیم؛ زیرا همه آن‌ها در رابطه با چند موضوع اساسی رشد موضع می‌گیرند. همه نظریات رشد، تلاش می‌کنند به هفت سوال اساسی پاسخ دهند:

● رشد پیوسته است یا ناپیوسته؟

رشد پیوسته: فرآیند افزوده شدن تدریجی مهارت‌های یکسانی که از آغاز وجود داشته‌اند.

در رشد پیوسته، بین کودک و بزرگسال، **تفاوت کمی** وجود دارد؛ یعنی آن‌ها به شکل یکسان به دنیا پاسخ می‌دهند و فرقی در مقدار یا پیچیدگی رفتار است.

رشد ناپیوسته: فرایند پدیدارشدن روش‌های تازه و متفاوت درک‌کردن دنیا و پاسخ به آن در زمان‌های خاص

در رشد ناپیوسته، بین کودک و بزرگسال، **تفاوت کیفی** وجود دارد؛ یعنی کودکان شیوه‌های تفکر، احساس و رفتار منحصر به فردی دارند.

نظریه‌هایی که دیدگاه ناپیوسته را قبول دارند، رشد را به صورت **مراحل** در نظر می‌گیرند. مرحله یعنی تغییر کیفی در تفکر، احساس و رفتار که دوره‌های خاص رشد را مشخص می‌کند.

در رشد ناپیوسته، فرض بر این است که تغییر به جای این‌که تدریجی باشد، نسبتاً ناگهانی است و فرد با ورود به مرحله بعدی، دوره سریع تغییر را می‌گذراند.

● یک روند رشد برای همه انسان‌ها وجود دارد یا چند روند؟

یک دوره رشد: نظریه‌پردازان مرحله‌ای، فرض می‌کنند که افراد در همه جا زنجیره رشد یکسانی را طی می‌کنند.

چند دوره رشد: ترکیبات منحصر به فرد شرایط شخصی و محیطی، می‌توانند به مسیرهای تغییر متفاوتی منجر شوند.

نظریه‌پردازان امروزی موقعیت‌هایی را در نظر می‌گیرند که رشد را به صورت چندلایه و پیچیده شکل می‌دهند (ترکیبی از عوامل زیستی، محیطی و اجتماعی)

● عوامل ژنتیکی مهم تر هستند یا محیطی؟ (طبیعت یا تربیت؟)

منظور از طبیعت، استعدادهای فطری و زیستی و منظور از تربیت، نیروهای پیچیده دنیای مادی و اجتماعی است که بر ساخت زیستی و تجربیات روانشناسی قبل و بعد از تولد تاثیر می‌گذارند.

موضع نظریه‌ها درباره طبیعت و تربیت، بر دیدگاه آن‌ها درباره توجیه تفاوت‌های فردی تاثیر می‌گذارد. کسانی که به ثبات تفاوت‌های فردی تاکید دارند، معمولاً بر اهمیت وراثت تاکید دارند. اگر آن‌ها محیط را مهم بدانند، معمولاً معتقدند که تجربیات اولیه، الگوی دائمی رفتار را تعیین می‌کند. کسانی که به انعطاف‌پذیری تاکید دارند، معتقدند اگر تجربیات بعدی از تغییر حمایت کنند، امکان تغییر وجود دارد.

● زمینه‌های مختلف رشد، مستقل هستند یا تعامل می‌کنند؟

آیا مولفه‌های مختلف (شناختی، عاطفی، اجتماعی و غیره) بر هم تاثیر دارند یا تعاملی ندارند؟

● کودک در جریان رشد، فعال است یا منفعل؟

آیا کودک فقط پذیرنده محیط و سایر عوامل است یا در بنا کردن سازمان روانی خود نقش فعال دارد؟

● ریشه تفاوت‌های فردی چیست؟

تفاوت‌های فردی از چه چیزی ناشی می‌شود و آیا این تفاوت با عاملی مستقل از خواست فرد در ارتباط است؟

● بافت اجتماعی- فرهنگی چقدر اهمیت دارد؟

عوامل اجتماعی و فرهنگی تا چه حد بر تحول تاثیر می‌گذارند و این تاثیر چگونه رخ می‌دهد؟

موضوعات اساسی تحول در نظریات مختلف

در زیر به طور خلاصه به پاسخ نظریه‌های رشد، به سوالات اساسی فوق اشاره می‌کنیم. در فصول بعدی که با هر نظریه به‌طور مفصل آشنا شدید، می‌توانید به اینجا برگردید و با دلیل توضیح دهید که هر نظریه چه پاسخی به این سوالات داده است.

● دیدگاه مکانیستی در برابر ارگانیسمی

تاریخچه این مناقشه که رشد فرایندی فعال است یا منفعل؛ به مناقشه بین نظریات لاک و روسو برمی‌گردد. جان لاک معتقد بود کودک لوح سفید است که جامعه بر روی آن چیزهایی می‌نویسد. در مقابل، ژان ژاک روسو معتقد بود کودکان دارای سرشت پاک هستند و اگر جامعه بر آن خللی وارد نکند می‌توانند بر حسب تمایلات طبیعی خود پرورش یابند.

دیدگاه لاک پیشگام الگوی مکانیستی رشد بود؛ الگوی مکانیستی رشد را واکنشی منفعلانه و قابل پیش‌بینی به محرک‌ها می‌داند (انسان همانند یک ماشین).

روسو پیشگام دیدگاه ارگانیسمی بود؛ طبق این الگو رشد حاصل فعالیت درونی یک ارگانیسم فعال و پویاست که خود، عامل رشد خویش است. تاثیرات محیطی عامل رشد نیستند، اگرچه بر سرعت آن اثر دارند.

دو الگوی فوق از نظر پاسخ به این‌که رشد پیوسته یا ناپیوسته است، نیز با هم تفاوت دارند. نظریه‌پردازان مکانیستی رشد را فرایندی پیوسته می‌دانند. رشد تحت تاثیر فرایندهای یکسانی قرار می‌گیرد و به همین دلیل می‌توان رفتارهای بعدی را پیش‌بینی کرد. این نظریه‌پردازان به تغییرات کمی توجه دارند. نظریه‌پردازان ارگانیسمی به تغییرات کیفی رشد تاکید دارند. رشد مجموعه‌ای از مراحل متمایز است و فرد در هر مرحله با مشکلات متفاوتی مواجه می‌شود.

امروزه رویکردهای نیمه‌ارگانیسمی در حال قوت‌گرفتن هستند. این رویکرد بر مبنای زیستی رفتار تاکید می‌کند، اما به جای تاکید بر وجود مراحل گسترده، تلاش دارد مشخص کند کدام رفتارها دارای یا فاقد پیوستگی هستند و در هر یک از این دو نوع رفتار چه فرایندهایی نقش دارند. بسیاری از متخصصان در مسائل فوق به رویکردهای التقاطی اعتقاد دارند. مثلاً درباره مسئله فعال یا غیرفعال بودن رشد، این اتفاق نظر وجود دارد که این تاثیر ماهیتی دوسویه دارد و کودک و محیط بر هم تاثیر متقابل دارند.

● نظریه نومیافتگی (maturationism)

۱. اهمیت وراثت
۲. رشد ناپیوسته (مراحل بسیار زیاد)
۳. زمینه‌های مختلف تحول، مولفه‌های یک نیم‌رخ هستند (تاکید بر رابطه مولفه‌ها نشده است).
۴. کودک، تابع نمو درونی است.
۵. تفاوت‌های فردی، تابع خصوصیات کروموزوم‌ها است.
۶. تفاوت بافتاری، فقط در حد محتوای فرهنگ اهمیت دارد. این تاثیر اساسی نیست.

● نظریه رفتارگرایی (behaviorism)

۱. اهمیت محیط
۲. رشد پیوسته
۳. یادگیری، از جنبه‌های مختلف آغاز می‌شود و هم‌گرایی آن‌ها تابع موقعیت است.
۴. کودک منفعل است. اگرچه در نظریه اجتماعی شناختی بندورا، کودک محیط را فعال‌تر به کار می‌گیرد.
۵. تفاوت در تجربه‌ها، می‌تواند باعث تفاوت فردی شود، اما قوانین جهان شمول هستند.
۶. نوع رفتار تقویت شده و الگوها، به بافت بستگی دارد، اما مورد تاکید نیست؛ زیرا اصول یادگیری جهان شمول هستند.

● نظریه پردازش اطلاعات (information processing)

۱. تعامل محیط و وراثت (ساخت‌ها و فرایندها مبنای درونی دارند اما تجربه، در تحقق واقعی عملیات اهمیت دارد).
۲. تحول یک قلمرو مخصوص است، اما مدل‌هایی برای ارتباط جنبه‌های هیجانی و اجتماعی ارائه شده است.
۳. نقش فعال کودک در تعیین اطلاعات پردازش شده و قواعد و راهبردهای پردازش
۴. تفاوت‌های فردی ناچیز ناشی از راهبردهای پردازش متفاوت
۵. تاثیر ناچیز بافت، در حد تفاوت‌های فرهنگی در راهبردهای اکتسابی

● نظریه‌های روان‌پویشی (psychodynamic)

۱. تعامل محیط و وراثت (تعامل تجهیزات زیست‌شناختی و انتظارات اجتماعی)
۲. رشد ناپیوسته
۳. شکست در پیشرفت مراحل، بر همه قلمروهای شخصیت تاثیر می‌گذارد.
۴. نقش فعال کودک در شکل دادن شخصیت و هویت در نظریه روانی-اجتماعی اریکسون
۵. تفاوت فردی، از ارضای متفاوت نیازها ناشی می‌شود، اما مراحل جهان شمول هستند.
۶. مراحل جهان شمول هستند، اما بافت اجتماعی در نظریه اریکسون نقش اساسی دارد.

● نظریه بافتاری / فرهنگی - اجتماعی / بوم‌شناختی (ecology / contextual)

۱. تعامل وراثت و محیط (تعامل ساخت‌های زیست‌شناختی و بافت اجتماعی)
۲. رشد پیوسته
۳. رابطه تنگاتنگ بین همه جنبه‌های تحول به دلیل تبعیت متقابل جنبه‌های فردی و محیطی
۴. رابطه متقابل کودک و محیط، نقش اساسی کودک در تعیین استقرار نوع محیط، چگونگی تغییر آن و تحت تاثیر قرار گرفتن رفتار توسط آن
۵. تفاوت فردی ناشی از نقش بندی منحصر به فرد رویدادها در بافت

۶. نقش اساسی فرهنگ و بافت اجتماعی در رفتار

● نظریه رفتارشناسی طبیعی / بافتاری بوم‌شناختی (ethology)

۱. تعامل وراثت و محیط

۲. رشد پیوسته همراه با دوره‌های حساس (هم پیوسته، هم ناپیوسته)

۳. رابطه جنبه‌های اجتماعی و روان‌شناختی با جنبه‌های زیستی برای دستیابی به سازش

۴. نقش فعال کودک (دارای تجهیزات زیستی برای تعامل با محیط)

۵. عدم تأکید بر تفاوت‌های فردی

۶. عدم تأکید بر تفاوت‌های فرهنگی، اصول جهان‌شمول در همه فرهنگ‌ها

● نظریه درون‌سازی پیازه (نظریه سازشی)

۱. تعامل وراثت و محیط (سرعت تحول، توسط عوامل نمودیافتگی تعیین می‌شود).

۲. رشد از نظر ساختاری ناپیوسته و از نظر کنشی پیوسته است.

۳. تحول همه جنبه‌ها تابع تحول شناختی است، تحول همگام یا موازی دو بعد بزرگ شناختی و عاطفی

۴. کودک در تعامل فعالانه با محیط، ساخت‌های شناختی را بنا می‌کند.

۵. تفاوت‌های فردی به‌خصوص از زاویه جنس مذکر و مونث کانون توجه نیست، ولی نقش فرد اساسی است.

۶. ساخت‌های شناختی جهان‌شمول هستند، اما سرعت تحول و سطح نهایی رشد به بافت اجتماعی بستگی دارد.

دیدگاه عمر

برخی نظریه‌پردازان امروزی معتقدند تغییرات هم پیوسته هم ناپیوسته هستند، هم وراثت و هم محیط تأثیرگذار هستند و رشد هم جنبه‌های همگانی و هم منحصر به فرد دارد. این دیدگاه‌های متعادل تا میزانی مدیون گسترش پژوهش از تمرکز بر دو دهه اول زندگی به رشد در طول بزرگسالی است.

این مفهوم که رشد و تحول فرایندی مادام‌العمر است و می‌توان به شیوه علمی آن را مطالعه کرد به رشد در فراخنای زندگی مرسوم است. مطالعات مربوط به فراخنای زندگی از برنامه‌هایی ایجاد شد که هدف آن‌ها پیگیری تحول کودکان تا سنین بزرگسالی بود (مثل مطالعه استنفورد برای پیگیری کودکان سرآمد).

پژوهشگران رشد را به صورت سیستمی پویا در نظر می‌گیرند، فرایندی که پیوسته از لقاح تا مرگ جریان دارد و شبکه پیچیده تأثیرات زیستی، روان‌شناختی و اجتماعی آن را شکل می‌دهد. رویکرد اصلی سیستم‌های پویا، دیدگاه عمر است.

دیدگاه عمر چهار فرض اساسی دارد: رشد ۱. دائمی، ۲. چندبعدی و چندجهتی، ۳. بسیار انعطاف‌پذیر است، ۴. چندین نیروی تأثیرگذار با هم بر آن تأثیر دارند.

● رشد بصورت مادام‌العمر

هیچ دوره سنی در رشد برتر نیست. در هر دوره تغییرات در سه زمینه جسمانی، شناختی و هیجانی/اجتماعی رخ می‌دهد.

● رشد به صورت چندبعدی و چندجهتی

رشد چندبعدی است، یعنی آمیزه‌ای از نیروهای زیستی، روانی و اجتماعی است.

رشد از دو نظر چندجهتی است: ۱. رشد صرفاً به بهبود عملکرد منجر نمی‌شود، بلکه در هر دوره‌ای با افت و خیز نمایان می‌شود (در هر سنی شخص روی برخی مهارت‌ها مسلط می‌شود و برخی‌ها را کنار می‌گذارد)، ۲. تغییر علاوه بر این که در طول زمان چندبعدی است، در هر زمینه رشد، چندجهتی است (در هر سن برخی ویژگی‌ها افت و برخی بهبود می‌یابند).

در هر سنی، رشد چندجهتی دیده می‌شود. بر اساس همین ویژگی می‌بینیم که حتی در سال‌خوردگی مهارت‌های تازه‌ای برای جبران کاهش سایر توانایی‌ها ایجاد می‌شود.

کودکان معمولاً رشد یک جهتی-روبه جلو- دارند اما به تدریج این توازن دستخوش تغییر می‌شود. (نوجوان از نظر بدنی پیشرفت اما از نظر زبان‌آموزی پسرفت می‌کند. توانایی خزان لغات در بزرگسالی پیشرفت اما حل مسئله ناآشنا پسرفت می‌کند؛ ویژگی‌های جدید مثل مهارت‌های خاص در میان‌سالی پدیدار می‌شوند).

رشد و تحول شامل تغییر در نحوه‌ی تخصیص منابع است. منابع رشد می‌تواند در سه حوزه نمو، حفظ یا بازیافت، و مقابله با نواقص صرف شود. در کودکی و جوانی بیشتر منابع رشد صرف نمو و در پیری صرف تنظیم و کنترل نقصان‌ها می‌شود. در میان‌سالی منابع به طور مساوی بین این سه حوزه تقسیم می‌شود.

● رشد به شکل کاملاً شکل‌پذیر (انعطاف‌پذیر)

رشد در تمام سنین انعطاف‌پذیر است و قابلیت تغییر دارد. حتی عملکرد عقلانی در سنین بالا قابل انعطاف است و به آموزش پاسخ می‌دهد. **استعاره پروانه** برای اشاره به دگرگونی و تغییر مستمر در طول عمر استفاده می‌شود.

با وجود این، وقتی توانایی و فرصت تغییر کاهش یابد، شکل‌پذیری نیز کم‌تر می‌شود. انعطاف‌پذیری در بین افراد بسیار متفاوت است، برخی شرایط زندگی متنوع‌تری را تجربه می‌کنند و راحت‌تر با شرایط متغیر سازگار می‌شوند.

عوامل ارثی و محیطی بر انعطاف‌پذیری تاثیر دارند. چند عامل در انعطاف‌پذیری یا توانایی سازگار شدن موثر، در صورت وجود مخاطراتی برای رشد، تاثیر دارند: ۱. عوامل شخصی مثل هوش، استعدادهای ارزشمند اجتماعی، خلق‌و‌خو آسان و معاشرتی، ۲. روابط صمیمانه با والدین، ۳. حمایت اجتماعی خارج از خانواده نزدیک، ۴. امکانات و فرصت‌های اجتماعی

● رشد تحت تاثیر عوامل متعدد

رشد تحت تاثیر نیروهای زیستی، تاریخی، اجتماعی و فرهنگی است. توازن عوامل زیستی و فرهنگی در فراخانی زندگی تغییر می‌کنند، به شکلی که عوامل زیستی با افزایش سن تضعیف می‌شود اما عوامل فرهنگی آن را جبران می‌کند.

تغییرات مرتبط با عوامل متعدد را می‌توان در سه طبقه قرار داد:

○ تغییرات مربوط به سن

تغییرات مربوط به سن، رویدادهایی هستند که ارتباط قوی با سن دارند و می‌توان پیش‌بینی کرد که چه موقع رخ می‌دهند و چه مدت ادامه می‌یابند. این تغییرات تحت‌تاثیر عوامل زیستی و اجتماعی هستند.

تاثیرات مربوط به سن در کودکی و نوجوانی رایج هستند، چون تغییرات زیستی این سنین سریع است و فرهنگ، تجربه‌های مرتبط با سن متعددی را تحمیل می‌کند.

○ تاثیرات مربوط به تاریخ

تاثیرات مربوط به تاریخ، رویدادهایی است که منحصر به یک دوره تاریخی خاص است و باعث شباهت‌هایی در افراد هم‌سن می‌شود. افرادی که در یک دوره متولد می‌شوند و به دلیل دوره‌ای که در آن به دنیا آمده‌اند به هم شباهت‌هایی دارند، **همدوره** نامیده می‌شوند.

○ تاثیرات غیرهنجاری

تاثیرات سنی و تاریخی هنجاری هستند چون برای اکثر افراد رخ می‌دهند، اما تاثیرات غیرهنجاری رویدادهای غیرعادی برای فرد هستند. رویدادهای غیرهنجاری، چندجهتی بودن رشد را افزایش می‌دهند چون قابل پیش‌بینی نبوده و مسیر زندگی فرد را تغییر می‌دهند.

در رشد بزرگسالان امروزی، تاثیرات غیرهنجاری قوی‌تر و تاثیرات مربوط به سن ضعیف‌تر شده است.

مفهوم مرحله

● مفهوم مرحله در روانشناسی

چه چیزی را باید مرحله بنامیم و خصوصیات یک مرحله چیست؟ ملاک‌های اساسی مرحله عبارت‌اند از:

○ توالی ثابت

توالی و ترتیب مراحل در همه جا و برای تمام افراد ثابت است (برای مثال مرحله ۲ همیشه باید بعد از مرحله ۱ بیاید). توالی مهم‌ترین شرط مرحله است.

○ صفت توحیدی

صفت توحیدی یعنی خصوصیات یک مرحله با مرحله قبل، یکپارچه می‌شود و در یک چهارچوب تازه قرار می‌گیرد. آنچه در یک مرحله می‌بینیم، هم شامل امکانات تازه، هم امکانات مرحله قبلی است، یعنی امکانات قبلی در امکانات جدید حل شده‌اند.

○ ساخت مجموعه‌ای

ساخت مجموعه‌ای یعنی مکانیسم‌های کم و بیش هم‌تراز در یک مجموعه قرار می‌گیرند. (مثلاً ساخت کلی سواد شامل مکانیزم‌های جمع و تفریق و خواندن و نوشتن و غیره است).

ساخت مجموعه‌ای نشانه رسیدن به تعادل در یک مرحله است.

○ تراز تهیه و اتمام

هر مرحله دو تراز دارد: تراز تهیه و تراز اتمام. فرایندهای روانی در یک فاصله زمانی در حال پیش‌رفتن و ریشه دواندن است که این سطح فراهم‌سازی یا تراز تهیه است و سپس به تعادل می‌رسند که تراز اتمام است.

○ پایه‌ریزی مرحله در مراحل قبل

پایه‌های خصوصیات یک مرحله در مرحله قبل ریخته می‌شود. بنابراین در هر مرحله باید به فرایندهای تشکیل‌دهنده مرحله بعدی توجه کرد و آن را از تعادل مرحله حاضر، جدا دانست.

تقسیم‌زدگی به مراحل و دوره‌های مختلف یک **سازه اجتماعی** است، یعنی باوری درباره ماهیت واقعیت که مبتنی بر برداشت‌ها و مفروضات ذهنی مشترک در میان اعضای جامعه‌ای معین است و در یک برهه زمانی خاص پذیرش عام دارد. بر این اساس تقسیم‌بندی‌های سنی، تقریبی و قراردادی هستند؛ به‌خصوص درباره دوران بزرگسالی که هیچ رویداد اجتماعی یا جسمانی مشخصی وجود ندارد که بر اساس آن مرز ورود از یک دوره به دوره دیگر را مشخص کنیم. علاوه بر این، بین افراد در مواجهه با رویدادهای خاص هر دوره، تفاوت فردی وجود دارد.

● مفهوم مرحله در فیزیولوژی

نمو بدنی کودک **پیوسته** است و غیرممکن است که بتوان مراحل مجزایی را متمایز کرد. اگرچه ممکن است چند استثناء وجود داشته باشد:

دوران بلوغ: افزایش قابل ملاحظه سرعت نمو

جهش نیمه‌راه نمو (۵٫۵ تا ۶٫۵ سالگی): بزرگ شدن سریع بدن

نمو مغز: دوره‌های نمو سریع با تناوب دوره‌های استراحت و رکود. نمی‌توان در این زمینه اظهار نظر قاطع کرد اما می‌دانیم که در نمو جمجمه هیچ نوع ناپیوستگی وجود ندارد؛ بنابراین پیوسته در نظر گرفته می‌شود.

برخی معتقدند که رشد فیزیولوژیکی ناپیوسته است و شاهد آن ظهور ناگهانی استخوان مچ دست است. اما باید گفت غضروف آن طی سال‌ها به تدریج شکل می‌گیرد و تغییر ظاهری آن به خاطر کاربرد اشعه ایکس است که تصادفاً نسبت به ظهور اولین آثار کلسیم حساس است. می‌توان برای نمو بدنی به شیوه‌ای مصنوعی مراحل تعیین کرد (مثل ظهور استخوان مچ دست) اما آن‌ها که به نمو بدنی توجه دارند ترجیح داده‌اند که به **سن فیزیولوژیک پیوسته**، که مشابه سن عقلی است، روی آورند. ۴ روش برای اندازه‌گیری سن فیزیولوژیکی وجود دارد:

سن اسکلتی: بر اساس ظهور استخوان‌های دست و مچ دست

سن دندان: تعداد دندان‌ها

سن تنی: رشد قد و وزن

سن بر اساس صفات جنسی ثانوی: نمو دوران بلوغ

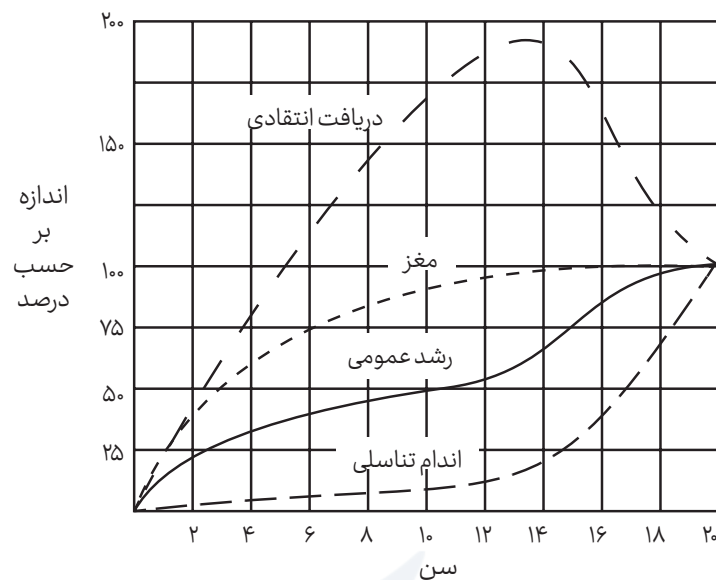
رشد جسمی ناهم‌زمان: رشد بافت‌ها و اجزای مختلف بدن به شکل ناهم‌زمان اتفاق می‌افتد و آهنگ رشد آن‌ها متفاوت است که در نمودار زیر می‌بینیم. از این نمودار می‌توان برداشت کرد که:

۱. رشد غدد لنفاوی تا اواخر کودکی افزایش و سپس کاهش می‌یابد.

۲. رشد مغز تا اواخر کودکی افزایش و سپس ثابت می‌شود.

۳. رشد نواحی تناسلی تا نوجوانی ثابت و سپس افزایش می‌یابد.

۴. رشد عمومی (بدن به شکل کلی، به جز سر): تا اواخر کودکی افزایش می‌یابد، برای مدتی ثابت می‌شود و پس از آن مجدد افزایش می‌یابد.

خلاصه فصل

- رشد انسان، حوزه‌ای مطالعاتی است که به آگاهی یافتن از ثبات و تغییر در طول عمر اختصاص یافته است.
- چارلز داروین برای نخستین بار به ماهیت تحولی رفتار اطفال اشاره کرد.
- نظریه‌ها ماهیتی پویا دارند یعنی برای اینکه یافته‌های جدید را در خود جا دهند، تغییر می‌کنند.
- رشد پیوسته: فرایند افزوده شدن تدریجی مهارت‌های یکسانی که از آغاز وجود داشته‌اند.
- رشد ناپیوسته: فرایند پدیدار شدن روش‌های تازه و متفاوت درک کردن دنیا و پاسخ به آن در زمان‌های خاص
- تاریخچه این مناقشه که رشد فرایندی فعال است یا منفعل به نظریات لاک و روسو برمی‌گردد، لاک پیشگام الگوی مکانیستی و روسو پیشگام الگوی ارگانیسمی بود.
- رویکرد اصلی سیستم‌های پویا، دیدگاه عمر است.
- دیدگاه عمر ۴ فرض اساسی دارد: ۱. رشد دائمی ۲. چندبعدی و چندجهتی ۳. بسیار انعطاف‌پذیر ۴. چندین نیروی تاثیرگذار باهم بر آن اثر دارند.
- رشد چندبعدی است، یعنی آمیزه‌ای از نیروهای زیستی، روانی و اجتماعی است. در هر سنی رشد چندجهتی دیده می‌شود.
- استعاره پروانه برای اشاره به دگرگونی و تغییر مستمر در طول عمر استفاده می‌شود.
- عوامل ارثی و محیطی بر انعطاف‌پذیری تاثیر دارند.
- توازن عوامل زیستی و فرهنگی در فراخنای زندگی تغییر می‌کنند، به شکلی که عوامل زیستی با افزایش سن تضعیف می‌شود اما عوامل فرهنگی آن را جبران می‌کند.
- رویدادهای غیرهنجاری چندجهتی بودن رشد را افزایش می‌دهند، چون قابل پیش‌بینی نبوده و مسیر زندگی فرد را تغییر می‌دهند.
- در رشد بزرگسالان امروزی، تاثیرات غیرهنجاری قوی‌تر و تاثیرات مربوط به سن ضعیف‌تر شده است.
- توالی مهم‌ترین شرط مرحله است. ساخت مجموعه‌ای نشانه رسیدن به تعادل در یک مرحله است.

سوالات کنکور کارشناسی ارشد

- کدام دیدگاه تحول، فرد را غیرقابل تمایز از محیط اجتماعی فرض می‌کند؟ (سراسری ۹۸)

۱) تکاملی	۲) بافتاری	۳) کردارشناسی	۴) اجتماعی-زیستی
-----------	------------	---------------	------------------
- کدام یک از رویکردها با الهام از فلسفه روسو شکل گرفته است؟ (سراسری ۹۵)

۱) تکامل‌نگری	۲) ارگانیسمی	۳) رفتارنگری	۴) ساخت‌گرایی
---------------	--------------	--------------	---------------

۳) در کدام نظریه، تحول به صورت پیوسته است؟ (سراسری ۹۲)

۱) روان‌تحلیل‌گری (۲) شناختی تحولی پیاژه (۳) پردازش اطلاعات (۴) اجتماعی فرهنگی ویگوتسکی

۴) کدام عبارت در مورد نظریه‌های «مرحله‌ای» در رشد صادق است؟ (سراسری ۸۹)

۱) الگوی رشد به فرهنگ وابسته است. (۲) برنامه زیستی رسش قابل پیش‌بینی است.
 ۳) الگوی رشد وابسته به محیط است. (۴) برنامه زیستی رسش به هدف رشد وابسته است.

۵) اگر نظریه‌ای بر «رسش» یعنی برنامه سنی مشخص استوار باشد آن را نظریه را ..... می‌نامیم. (سراسری ۸۷)

۱) پردازش اطلاعات (۲) تکاملی (۳) محیط‌گرا (۴) مرحله‌ای

۶) کدام یک از دو نظریه زیر می‌تواند تبیین مرحله‌ای یا دوره‌ای از رشد را نشان دهد؟ (سراسری ۸۶)

۱) اسکینر و پیاژه (۲) اریکسون و پیاژه (۳) پیاژه و بندورا (۴) هال و اریکسون

۷) در کدام یک از رویکردهای تحولی اثرات متقابل مولفه‌های مختلف محیط بر چگونگی رشد کودکان به تفصیل بررسی می‌شود؟ (سراسری ۸۶)

۱) بافت‌شناسی (Contextualism) (۲) خبرپردازی (information processing)

۳) رفتارگرایی (Behaviorism) (۴) یادگیری شناختی (Cognitive Learning)

۸) کدام یک از نظریه‌ها، عوامل موقعیتی را در رشد کودک با اهمیت می‌دانند؟ (سراسری ۸۵)

۱) صفات (۲) شناختی (۳) روان‌کاوی (۴) شناختی اجتماعی

۹) در کدام نظریه، فرد در فرایند رشد و تکامل فعال‌تر است؟ (سراسری ۸۵)

۱) رفتاری (۲) شناختی (۳) زیستی (۴) روان‌کاوی

۱۰) در کدام دسته از نظریه‌ها، تحول روانی بدون مرحله است؟ (سراسری ۸۴)

۱) رفتارنگری (۲) نمودیافتگی (۳) شناختی نگری (۴) روان‌تحلیلگری

۱۱) در کدام رویکرد، تحول به عنوان فرآیندی پیوسته (Continuous) تلقی می‌گردد؟ (سراسری ۸۴)

۱) شناختی (۲) خبرپردازی (۳) کردارشناسی (۴) روان‌تحلیلگری

۱۲) هدف "روان‌شناسی رشد" عبارت است از: (سراسری ۸۳)

۱) توصیف، تشریح، پیش‌بینی و تفسیر رفتارها (۲) بررسی چگونگی انعقاد نطفه و تبدیل آن به فرد کامل
 ۳) مطالعه علمی رفتار و فرآیندهای ذهنی انسان (۴) مطالعه چگونگی تغییر اشخاص و ثبات برخی ویژگی‌های آن‌ها

۱۳) کدام یک از نظریه‌های زیر به رشد فقط به صورت ناپیوسته تاکید دارد؟ (آزاد ۹۳)

۱) روان‌کاوی (۲) رفتارگرایی (۳) پردازش اطلاعات (۴) کردارشناسی

۱۴) کدام یک از نظریه‌های زیر به رشد به عنوان هم پیوسته و هم ناپیوسته تاکید دارند؟ (آزاد ۹۲)

۱) روان‌کاوی (۲) رفتارگرایی (۳) پردازش اطلاعات (۴) کردارشناسی

سوالات کنکور دکتری

۱۵) کدام عبارت درباره نقش کودک در تحول روانی صحیح نیست؟ (سراسری ۹۳)

۱) در نظریه عملیاتی پیاژه، تحول بر ساخت‌هایی استوار است که کودک از راه تعامل با محیط به صورت فعال آن‌ها را بنا می‌کند.
 ۲) در نظریه روانی اجتماعی، کودک به صورت فعال در جستجوی هویت خویش است.
 ۳) در نظریه سازشی پیاژه، کودک در تعامل جنبه‌های زیستی و محیط، منفعل است. همه چیز را تعادل جویی تبیین می‌کند.
 ۴) در نظریه‌های یادگیری کودک در تحلیل رفتار فعال نیست.

۱۶) نقش کودک در تحول در دیدگاه رفتارشناسی طبیعی کدام است؟ (سراسری ۹۱)

۱) کودک در تعامل با محیط، ساخت‌های تحول خود را بنا می‌کند.

۲) کودک به صورتی فعال به شخصیت خود شکل می‌دهد.

۳) کودک از نظر زیست‌شناختی برای تعامل با محیط تجهیز شده است.

۴) کودک یک نظام کنشی در حال گسترش است که تابع نمو درونی است.

۱۷) در کدام یک از نظریه‌های زیر رشد ناپیوسته است؟ (آزاد ۹۴)

۱) پردازش اطلاعات (۲) پیازه (۳) ویگوتسکی (۴) برون فن برنر

پاسخ تشریحی

۱) گزینه ۲

نظریه بافتاری/ فرهنگی- اجتماعی (ecology/contextual) به تعامل ساخت‌های زیست‌شناختی و بافت اجتماعی در رشد تاکید دارد و نقشی اساسی برای فرهنگ قائل است. رویکردهای بافتاری، تحول را تحکیم‌الگوهای می‌دانند که ناشی از تعامل فرد و فرهنگ است.

۲) گزینه ۲

روسو پیشگام دیدگاه ارگانیسمی رشد بود. طبق این الگو رشد حاصل فعالیت درونی یک ارگانیسم فعال و پویاست که خود، عامل رشد خویش است.

۳) گزینه ۳

نظریه پردازان رویکرد پردازش اطلاعات به رشد پیوسته اعتقاد دارند. از نظر آن‌ها راهبردهای شناختی در تمام سنین مشابه است و کودک و بزرگسال فقط در میزان مهارت هایشان در این راهبردها با هم متفاوت هستند، بنابراین تفاوت آن‌ها کمی است نه کیفی.

۴) گزینه ۲

نظریه پردازان مرحله‌ای به مرحله‌ای با توالی ثابت اشاره می‌کنند که در همه جا یکسان و قابل پیش‌بینی است. ظهور این مراحل تحت تاثیر نیروهای درونی زیستی قرار دارد (اگرچه در فصول بعد می‌خوانید که همه آن‌ها، صرفاً نیروهای زیستی را عامل ظهور مراحل نمی‌دانند).

۵) گزینه ۴

به پاسخ سوال قبل مراجعه کنید.

۶) گزینه ۲

اریکسون و پیازه برای تحول، مرحله‌ای را ارائه کرده‌اند.

در سایر گزینه‌ها به نظریه پردازان یادگیری اشاره شده است که رشد را پیوسته می‌دانستند.

۷) گزینه ۱

نظریه‌های بافتاری به نقش اساسی فرهنگ و بافت اجتماعی در

تحول تاکید داشتند و معتقد بودند که کودک با محیط تعامل می‌کند.

۸) گزینه ۴

منظور از عوامل موقعیتی، عوامل محیطی هستند که در رشد کودک موثرند. در نظریه شناختی اجتماعی بندورا به این امر تاکید شده است.

۹) گزینه ۲

نظریه‌های رفتاری، زیستی و روانکاوی همگی بر نقش منفعلانه کودک در تحول تاکید دارند. در این میان تنها رویکرد شناختی است که به نقش فعال کودک توجه کرده است.

۱۰) گزینه ۱

نظریه پردازان یادگیری، رشد را پیوسته و بدون مرحله در نظر می‌گیرند. نظریه‌های نمویافتگی، شناختی‌نگری پیازه و روان‌تحلیل‌گری برای رشد مرحله‌ای را مطرح کرده‌اند.

۱۱) گزینه ۲

رویکرد پردازش اطلاعات رشد را پیوسته در نظر می‌گیرد. کردارشناسی (رفتارشناسی طبیعی) رشد را هم پیوسته و هم ناپیوسته در نظر می‌گیرد. روان‌تحلیل‌گری و نظریه شناختی‌نگری پیازه رشد را ناپیوسته در نظر می‌گیرند.

۱۲) گزینه ۴

رشد انسان، حوزه مطالعاتی است که به آگاهی یافتن از ثبات و تغییر در طول عمر اختصاص یافته است. همه پژوهشگران رشد یک هدف مشترک دارند: مشخص کردن عواملی که بر ثبات و تغییرات در افراد از لقاح تا مرگ تاثیر می‌گذارند.

۱۳) گزینه ۱

روان‌کاوی رشد را ناپیوسته در نظر می‌گیرد. رفتارگرایی و پردازش اطلاعات، رشد را پیوسته می‌دانند. کردارشناسی رشد را هم پیوسته هم ناپیوسته در نظر می‌گیرد.

۱۷) گزینه ۲

پیاژه رشد را ناپیوسته می‌داند و مراحل برای رشد شناختی ارائه کرده است. سایر گزینه‌ها مراحل برای رشد ارابه نمی‌کنند.

۱۴) گزینه ۴

کردارشناسی رشد را هم پیوسته و هم ناپیوسته در نظرمی‌گیرد و دوره‌های حساس را مطرح می‌کند.

۱۵) گزینه ۳

پیاژه معتقد است در فرایند رشد، کودک به شکل فعالانه با محیط تعامل و ساخت‌های شناختی را بنا می‌کند (پذیرش گزینه ۱ و رد گزینه ۳). نظریه روانی-اجتماعی اریکسون برای کودک نقشی فعال در تحول قائل است (پذیرش گزینه ۲). نظریه پردازان یادگیری کودک را منفعل در نظر گرفته‌اند (پذیرش گزینه ۴).

۱۶) گزینه ۳

از نظر کردارشناسان یا رفتارگرایی طبیعی، کودک از نظر زیست‌شناختی برای تعامل با محیط تجهیز شده است و نقشی فعال در تحول دارد.

روایاتان را زندگی کنید

منابع

- دادستان، پریخ و منصور، محمد (۱۴۰۰)، روانشناسی ژنتیک ۲: نظام‌های تحولی: از روان تحلیل‌گری تا رفتارشناسی و نظام‌های عینی، تهران: انتشارات رشد.
- منصور، محمود (۱۴۰۱)، روانشناسی ژنتیک: تحول روانی از تولد تا پیری، تهران: انتشارات سمت.
- لورا برک (۱۴۰۱)، روانشناسی رشد: از لقاح تا کودکی، ترجمه یحیی سیدمحمدی، جلد اول، تهران: انتشارات ارسباران.
- ویلیام کریستوفر کرین (۱۴۰۱)، نظریه‌های رشد: مفاهیم و کاربردها، ویراست ششم، ترجمه غلامرضا خویی‌نژاد و علیرضا رجایی، تهران: انتشارات رشد.

پل‌های ارتباطی ما با شما جهت برقراری ارتباط، پاسخگویی به سوالات
و دسترسی به آموزش‌ها و مطالب مشاوره‌ای رایگان

